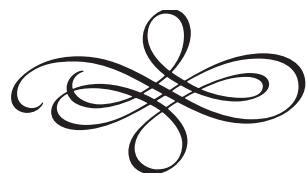

Nederluleå Hembygdsförening

Årsskrift 2005

Årgång 13

Förord

Så lägger vi ännu ett framgångsrikt år bakom oss. Årsskriften ni just nu håller i handen speglar på ett tydligt sätt föreningens verksamhet. Tyvärr så föll resan Bottenviks-bågen bort då vi blev för få anmälda. Bättre lyckad var resan i Eyvind Johnsons fotspår.

Men våra flitiga hembygdsforskare hade en del material på hyllorna.

Vem tänkte på nycklarna som finns i stadsvapnet och historien bakom. Idén fanns ju sedan långt tillbaka i korvalvet i Nederluleå kyrka i Gammelstad.

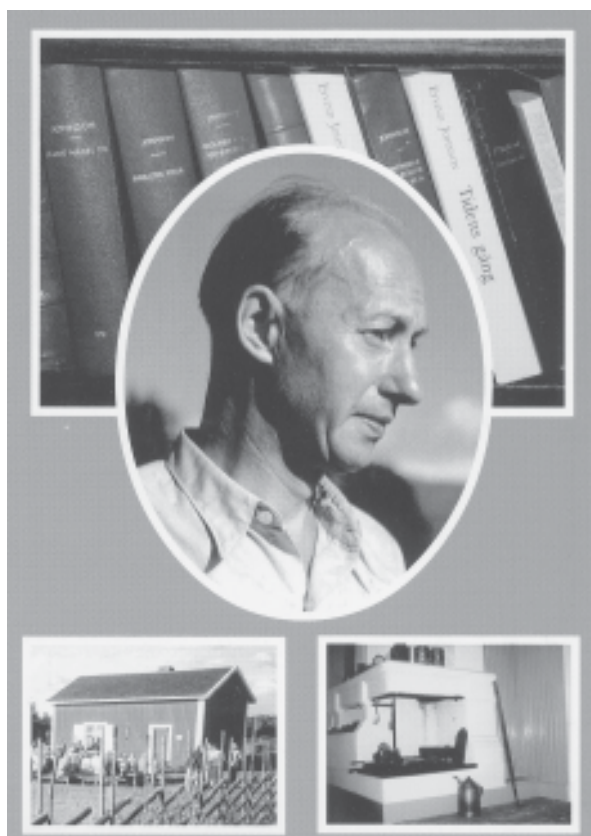
Vi har även forskat kring det som kanske idag är helt bortglömt, nämligen byabönen som förekom flitigt i de övre delarna i Norrland. Kring detta har vår medlem Bengt Johansson i Långnäs ställt sitt material till förfogande.

Inför 2005 hoppas vi att reseverksamheten kommer igång på allvar, vi har flera intressanta uppslag som kan mynna ut i några korta resor.

Med detta vill jag tacka alla medlemmarna för verksamhetsåret och hoppas på samma fina fortsättning detta år.

Stig Bernhardtsson

*Omslagsbilden är från det gamla skiljestället i S. Sunderbyn.
Foto: Thorild Jordung.*

*Nobelpristagaren Eyvind Johnson 1900-1976. Varje år firas hans födelsedag den 29 juli vid den bagarstuga i Björkelund där han föddes.
(Bild från Eyvind Johnsonsällskapets vykort)*

Resa i Eyvind Johnsons fotspår

En viktig del i vår förenings verksamhet är resandet. I år ställdes resan mot norr och till de platser Eyvind Johnson verkade på. Vår ordförande Stig Bernhardsson har sammanställt reserapporten för årets enda resa.

Hembygdsföreningens rubr. bussresa företogs den 7 juni. Den hade föregåtts av cirkelstudier i Studieförbundet Vuxenskolas regi med Kjell Lundholm som planerande, sammanhållande och nu även guidande medverkande.

Avfärd skedde från Gammelstad där Eyvind i sin ungdom firat kyrkhelg. Han själv och en annan pojke och två flickor hade klättrat upp på taket på en kyrkstuga. Där satt de enligt hans egen berättelse och sjöng och gol och betraktade järnvägen.

Längs vår färdväg passerar vi Sunderbyarna, den södra med anor från 1500-talet och den norra med infart till Björns tegelbruk, där Eyvind säsongarbetade i sin ungdom. Åren 1915-19 hade han en mängd arbeten – vid flottning, tegelbruk, sågverk och som biografmaskinist.

Eyvind Johnson - Norrbottens enda nobelpristagare

År 1919 for Eyvind till Stockholm för vidare resa till Berlin och Paris. Han kände tidigt att han ville skriva, inte nödvändigt bli författare, vilket han dock blev och en så framgångsrik sådan att han 1974 fick dela Nobelpriset i litteratur med Harry Martinsson.

Efter Sävastnäs pekar en skylt mot Bodön, som var Luleälvens första flottlägningsplats; där arbetade Eyvind i sin ungdom.

En viktig anhalt på vår resa är Boden C, som byggdes ut till länets största järnvägsknut. Malmбанan Luleå-Gällivare blev klar år 1887. Stambanan 1890 och banan Boden-Haparanda fram till Morjärv år 1902.

Från bussen betraktade vi ett gammalt, inglasat ånglok uppställt vid järnvägsstationen samt en transformatorstation. Stationshuset är verkligen sevärt; såväl exteriört som interiört är det stileget, inspirerat av tidens aktuella Jugendstil. Edelsvärd är arkitektens namn.

Huset är från 1890-talet. Bodens utveckling från by till modern stad tar sin början vid sekelskiftet 1800-1900 med tre dominerande inslag att utvecklas efter, järnvägen, militären och sjukvården.

I Björkelund ligger husen slumpvis

Vi färdas vidare mot Björkelund som vid etableringen låg utanför stadsplanlagt område. Det var här inflyttade lönearbetare köpte tomtmark av bönderna och i egen regi uppförde sin bostad. Eftersom ingen samordning skedde har man inga raka gator och tvärgator. Bebyggelsen placerades slumpvis.

Vid vår ankomst upptäcker vi först av allt kullen med äldre bebyggelse. Här i Björkelund föddes Eyvind Johnson den 29 juli 1900 i en liten bagarstuga, en

Ljuså gamla kraftstation. Foto: Emma Pesula.

En paus i gröngräset efter bussturen. Foto: Emma Pesula.

provisorisk bostad för familjen, medan fadern byggde huset, där man sedan skulle bo. Föräldrarna hade kommit till Boden i samband med att Norra Stambanan byggdes. Fadern Olof Petter Jonsson var stenarbetare och modern Sevia Gustavsdotter följde med ett ambulerande bageri, som försörjde rallarlagen med bröd.

Då pappan tidigt blev kroniskt sjuk, och det blev svårt med försörjningen, beslöts att Eyvind skulle tas om hand av sin moster Amanda och hennes man Anders Johans Rost. Då dessa senare flyttade till Näsberg några mil norr om Boden fick Eyvind följa med. De tidiga barna- och ungdomsåren i Björkelund och Näsberg har Eyvind skildrat i "En vinterresa".

Många namnkunniga ägare

I Ljuså tar vi en fikapaus ute i naturen alldeles intill Ljuså kraftstation. Ljuså har haft en långvarig brukstradition främst med trä- och kvarnrörelse. Det började på 1700-talet med Meldersteins bruk som investerare och driftsstartare. Sedan följde olika lokala ägare. År 1815 beviljades anläggningen åt bergsrådet frih. S.G Hermelins konkursbo "Ljuså sågverk". Sågverket och tillhörande skogsegendomar har haft många namnkunniga ägare, bland dem Karl XIV Johan.

Efter en brand i början av 1900-talet började i stället Ljusåfallens vattenkraft att exploateras. Ingenjör H Flygts turbindrivna vattenkraftverk på 900

Ett imponerande byggnadsverk är gamla sanatoriets byggnad, som numera ägs av normän. Foto: Thorild Jordung.

Vuollerims hembygdsgård. Foto: Emma Pesula.

hästkrafter stod färdigt för drift i november 1905. Byggnaden är ännu idag en skapelse i tegel med drag av kyrklig murarkonst. År 1910 eller –11 gjorde Eyvind sin första resa hit under en skolresa för bärplockning.

En senare järnvägsresa med jämnåriga för bärplockning företog Eyvind till Sandträsk. Han erinrade sig den obehagliga synen av några likkistor som stod i godsmagasinet; de förde tanken till lungsoten.

Sanatoriet i Sandträsk

Under vår bussresa besåg vi under ett kort uppehåll valda exteriörer av den f.d. sanatorieverksamhetens imponerande byggnadskomplex. Länets första sanatorium eller tuberkulossjukhus som det kallades förutom "Hälsan", startades 1906 av Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos i Antnäs. "Hälsan" finansierades med driftsbidrag om 12 000 kr per år från Trafikaktiebolaget Grängesberg/Oxelösund och var i sådan egen drift 1908-13.

Dess erfarenhetsberikande försöksverksamhet kunde överlåtas åt landstinget och samordnas ända fram till 1947 med sanatoriet i Sandträsk, som stod klart för att tas i drift 1914. Landstinget hade mot en köpesumma på 50 000 kr förvärvat Sandträskgården från sterbhusägarna; den sista ägaren hade varit överste C-O

I den gamla seminariebyggnaden på hembygdsområdet i Murjek finns allehanda skolmaterial som flitigt användes i undervisningen. Foto: Thorild Jordung.

Bergman. I september 1914 startade verksamheten med plats för 57 vårdtagare. Landstingets åtgärder för ett centralsanatorium ledde till dettas invigning för 280 platser 1931 med en totalkapacitet i länet på 345 platser. Ytterligare utbyggnad ledde 1947 till att 422 patienter kunde vårdas samtidigt. 1964 hade sanatorieverksamheten spelat ut sin roll och kunde flyttas till Boden, varvid Sandträsk blev ett vårdhem. I viss del av anläggningen har man bedrivit friskvård. Idag väcker det förundran att en så stor, fullständigt intakt anläggning med tillhörande bostäder för avsedd personal står oanvänd. Anläggningen är dock såld till ett norskt företag.

Genom avfolkningsbygd

Under vår fortsatta bussresa passerar vi byarna Gullträsk och Lakaträsk; i den senare har Eyvind varit med om att starta en LS, lokal syndikalistförening. På grund av det osäkra väglaget kan vi inte under fortsatt färd göra en avstickare till Näsberg..

Eyvind flyttade med fosterföräldrarna till Hedberget några km bortanför Näsberg när han hade slutat skolan 12 år gammal år 1913. Näsbergs stenbrott, särskilt Idberget med dess sprickfria något i rött skiftande granit gav mer än ett 20-tal man årligt förvärvsarbete. Utöver tre förlägningsbaracker växte här

en liten by fram med fast boende. Granit levererades till ett stort antal anläggningar och byggen i norra Sverige ända till år 1939 då brytningen upphörde.

Under vidare färd befinner vi oss i gränsmarkerna mellan Edefors socken och Lule Lappmark, där Eyvind 1913-14 strövade omkring i jaktmarkerna. Han fick sin första hare i snara, och uppe på berget och i svackorna sköts hare och ripa. Hermelin fångade han i s.k. lekattfällor. Naturen är här märkbart mycket kargare än längre söderut med dominans för barrskog. Här finns också inslag av Altaigran, en invandrare från Sibirien, som under evolutionens tryck blivit relativt kortväxt och fått slokande grenar för att lättare kunna motstå en riklig snömängd.

En hembygdsförening som engagerar sig i bygden

Vårt nordligaste resmål och resans vändpunkt är Murjek, dit vi anländer något försenade till avtalad lunch i den fina f.d. seminariebyggnaden. Monika Sundström, entusiastisk representant för ortens hembygdsförening, ger oss ett varm mottagande och guidar oss runt i det 100-årsjubilerande lärarinneseminariet, som en gång flyttades hit från Mattisudden. Den här, för undervisning av samebarn bedrivna lärarinneutbildningen var faktiskt tre år äldre än seminariet i Luleå.

Den skolhistoriska atmosfären träder mycket levande fram kring skolbänkar, planscher, uppstoppade djur och ambitiöst historiskt orienterande kollage.

Under den påbörjade återresan besökte vi stenåldersbopplatsen i Vuollerim. Vår reseledare Kjell Lundholm informerade om labyrinten. Foto: Emma Pesula.

Seminariebyggnaden är dock inte bara ett "museum". Den goda, rika lunchen på pannbiff, potatis, grönsaker m.m. åtföljd av kaffe och kaka avslöjar att här bedrivs idag kvalitativ restaurangverksamhet.

Man ägnar sig också åt turistisk verksamhet. Även hemsamariterna har kvar sin lokal i seminariebyggnaden. Under sin Näsbergstid brukade Eyvind med någon kamrat tjuvåka med tåget i någon tom malmvagn till Murjek. Här var liv och rörelse på den tiden i ett centrum för skogshanteringen.

Här fanns kolare, timmerhuggare, kuskar, tummare, skogsförmän, jägmästare m.fl. Särskilt "Skägg-Smen", smeden fann Eyvind intressant att söka sig till och lyssna på hans utläggningar. En jämnårig körkortslös kamrat kunde bjuda Eyvind på skjuts, men mera lagenliga var den tre år äldre Nils skjutsar.

Här är nu avfolkningsbygd, en del samhällsservice har dragits in, men fortfarande finns en timmerterminal intill järnvägen. Långtradare kommer med timmer som lossas här för senare omlastning till järnväg för vidare transport till kund. Glädjande nog har utlännningar, främst tyskar köpt en del av de lediga husen.

Under den påbörjade återresan gör vi ett kort besök på stenåldersboplatsen i Vuollerim, daterad till omkr. 4 000 år f. Kr. Boplatsen var dock inte upptäckt på Eyvinds tid.

Planenligt besökte vi även Laxholmen i Luleälven söder om Edefors kraftstation. Laxfisket etablerades i samband med att nybyggare tog området i besittning år 1327. Vi fick fyllig guideinformation om marknadsplatsen som ynglingen Eyvind besökte som kringresande medhjälpare och maskinist vid filmvisningar.

Under fortsatt hemfärd besågs som hastigast Johnson-minnen i Boden, hembygdsgården, kyrkan, kyrkstugorna, brandstationen, Pumptorget, Kungsbron, Berlins modeaffär, Brännastrand med fortet Degerberget i förgrunden. Minnesmärket "Gestalt i norr", skulpterad av Berto Marklund, avtäcktes dan före dan då Eyvind Johnson skulle ha fyllt 100 år.

Sista punkt i programmet är den yngre flottningsplatsen i S:a Sunderbyn som vi besöker som hastigast och finner den i någon mån bevarad. Eyvind har vid ett av sina återbesök i vuxen ålder beskrivit sorteringsplatsen som en av sina arbetsplatser.

Bussresan i Eyvind Johnsons fotspår avslutades programenligt klockan 18 vid klockstapeln. Eyvind Johnsons främst barn- ungdomstillvaro i Lule älvdal hade fått en fyllig och attraktiv geografisk och allmänbildande orientering.

Monika Sundström, entusiastisk representant för ortens hembygdsförening, ger oss ett varmt mottagande. Foto: Emma Pesula.

Thorild Jordung invid Laxholmen, Edefors. Foto: Emma Pesula.

Tage Ranängen tog sig en titt i underjorden vid besöket i Vuollerim. Foto: Thorild Jordung.

Smedsbyn

Tillbakablick av Anita Hauptmann

Första gången som Smedsbyn nämns är i en dombok från 1409. Erik Smidh, kan han vara den man som gett Smedsbyn sitt namn? Vi förstår att bosättare funnits här långt tidigare. Smedsbyfjärden var tidigare en havsvik och här har fisket liksom jordbruket varit livsuppehållet för alla. När landhöjningen var tio meter

lägre än idag hade Lule älv en förgrening här. Det ser man tydligt när man studerar kartan över Buddbyträsket, Svartbyträsket, Notträsket och Syden. På 1800-talet gick postbåtar från Luleå till Brobyn. Båtarna hette Altersund och Svanen.

Körväg byggdes till Ängesbyn 1850. Smedsbyggarna red sina hästar till Brobyn där bro fanns över sjön. I Ängesbyn hade man byggt kärrhus för hästredskap och åkdon. Därefter for man vidare till Gammelstad. Vägen mellan Börjelslandet och Smedsbyn byggdes 1890.

Vårt stora bekymmer är att vår vackra sjö växer igen. Vi har under många år försökt hitta lösningar men vi kommer ingen vart. Persjöfjärdens intresseförening bildades på 1960 -talet, idag har intresset svalnat p.g.a. allt motstånd som vi har mött. Dödstöten fick sjön 1932 då den sänktes med 1,5 meter. Sjösänkningsföretaget hade tillstånd att sänka sjön med 75 cm men uträkningen var att tömma hela sjön, vilket inte lyckades. Bönderna runt fjärden fick vara med att finansiera sjösänkningen, för de skulle ju få mycket mera åkermark. En gammal bonde i Persön ville ej vara med. Då tog man hans ko i utmät istället. Många som inte hade något arbete fick sin utkomst genom det här AK-arbetet. Fisken dog och flöt upp och ruttnade på stränderna. Ingen kunde bada i sjön på många år.

Flera av våra sluttningar ned mot sjön har svart jord och slagg i jorden. Här har man i gångna tider framställt myrmalm.

Smedsbyn har 400 invånare och 100 hushåll. Ett rikt föreningsliv startade i seklets början. Missionsförsamlingen firar sitt 100 årsjubileum i år. Missionshuset byggdes av byamännen för alla föreningar 1904. Senare byggdes skolan som idag är Smedsgården och som flitigt utnyttjas av unga och gamla. I min barndom hade vi i byn tre affärer. De var Elfrids, Valfrids och Kooperativa. Vi barn såg fram emot juls skyltningen, luciafesten och söndagsskolans julfest som var på annandag jul.

Morornas tid

Det fanns så många moror
men dom tog så småningom slut
för det kom inga nya
Sundmoran
Söderholmsmoran
Nilsorsmoran
Mianjesmoran
Normansmoran
Och många många fler
Mora!
Ett socialt begrepp i bondesamhället
Smaka på uttrycket!
Här är ett recept:
En del vördnad
Två delar aktning
Tre delar socialt sammanhang
Två mått feminin åldersbetingelse
En grad käringessens

En nypa gammalt bonskt talesätt.
Personlighetskrydda efter behag
Hälkans knut under hakan
Det randiga förklädet
Stoppkorgen
Och den hemvävda
Råttsvansfransade ylleschalen
Alltihop blandas väl
I en form av livserfarenhet
Som omsorgsvärme
Och där varje egenskap
Kan tas fram
Vid lämpligt tillfälle
Men en nyare tid
Ville inte ha några moror
Det kom inga nya
MORORNAS TID TOG SLUT

(Ur sagt och gjort av B Sjöberg)

Föreningens halvårsmöte i Smedsbyn

Ett välbesökt halvårsmöte med ca 50 medlemmar ägde rum den 25/9 i Smedsgården i Smedsbyn. En av de lokala värdarna och underhållarna är Anita Hauptmann, född och uppvuxen i Smedsbyn. Hennes informativa hembygdsförankrade tillbakablick uppskattades. Före sedvanliga mötesförhandlingar vankades både kaffe med hembakat dopp och musikalisk underhållning av skolungdomarna Örjan, Joakim och Matilda som vokalist.
Foto: Samtliga bilder: Rolf Johansson.

Handarbetsutställning

”Tänk, vad kvinnors flit och kraft ger uttryck i prydnader. Prydnader att kläda sitt enkla ’tjäll’(sin boning). Prydnader för ögat, prydnader att glädja andra!”

Det tänkte jag, när jag gick omkring i den fantastiska utställningen. Så mycket vackra saker, som medlemmarna lånat ut till utställningen, så många olika typer av handarbeten.

Styrelsen gjorde en propå i hembygdsföreningens årsskrift 2004, där medlemmarna uppmanades att låna ut olika arbeten, som de ville visa på en utställning. Den utsattes till den 12-20 juni 2004 i hembygdsföreningens lokal G:a Hamngatan 5 i Gammelstad.

Föreningen blev verkligen bönhörd och c:a 250 olika arbeten kunde sättas upp. Det var allt från lakan – broderade och med spetsar -, dukar i olika format och tekniker, virkade spetsar, bonader, broderade gardiner och småbarnskläder till mönsterböcker, garnlådor med garner, virknålar och syringar m m, m m.

Tekniker som frivolité, knyppling, makramé, virkning av spetsar m m, engelskt och venetianskt broderi var intressant och roligt att visa och förklara för besökare. Arbetena representerade en tidsrymd från slutet av 1800-talet till mitten av 1900-talet. Tjugotalet medlemmar hjälptes åt att visa och förklara arbetenas funktion och teknikernas utförande. Många arbeten var märkta med uppgift om årtal och vem som färdigställt dem.

Vi hade besök av c:a 750 personer under veckan. Många kommenterade olika saker och log igenkännande över arbeten, som de sett i sina föräldrars, mor- och farföräldrars hem. Många kom ihåg, att *”mormor satt alltid med ett handarbete i knäet och förfärdigade nån ’ting’*.

Trots fattigdom, som rådde i många hem, var hon flitig och många gånger tvungen att se till, att det fanns sockor och vantar till alla familjemedlemmarna för vinterns behov.

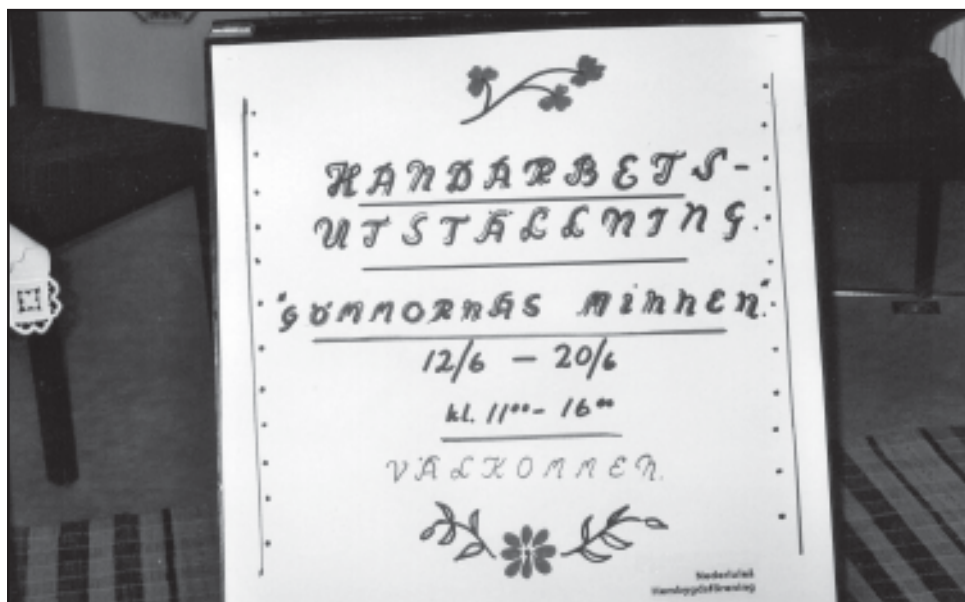
Jag kan också se en bild framför mig, då min farmor hade både vävt, virkat kantspets och mellanspets samt broderat initialer i brudlakanet från 1895, hur hon ömsint strök handen över det i glädjen över det färdiga arbetet.

Vår utställning ”Gömmornas minnen” hade initierats av medlemmarna Ingrid Yttling, Emma Pesula, Ewa Rönnlund (frivolité-expert), May Johansson och Lena Blomkvist. Grattis till dessa damer för en mycket fin utställning om kvinnors kraft och kunnande.

Thorild Jordung

Foto: Thorild Jordung.

En inbjudande skylt mötte besökarna på föreningens handarbetsutställning. Foto: Emma Pesula.

Allt detta är gjort av flitiga kvinnohänder. Foto: Emma Pesula.

May Johansson, Bensbyn beundrar en kuddes fina budskap. Foto: Emma Pesula.

Emma Pesula och Lena Blomkvist känner sig nöjda inför öppnandet. Foto: Emma Pesula.

Styrelsemöte i Råneå

Föreningen har som avsikt att förlägga ett styrelsemöte utanför Gammelstad. I år förlades styrelsemötet till Råneå hembygdsförenings hembygdsgård.

Innan styrelsemötet startade föregicks det av en vandring bland Råneå kyrkstads kyrkstugor.

Idag finns ingen levande kyrkstadstradition i Råneå.

Efter detta blev det en tur till Andholmen och officersbostället. Kjell Lundholm guidade och berättade om en intressant historia över platsen.

Mötesdeltagarna samlades sedan vid Råneå hembygdsgård där ordförande Kjell Hansson hälsade oss välkomna. Linnea Larsson och Hedvig Berg serverade kaffe med hembakat bröd och Lars Andersson guidade runt bland hembygdsgårdens stora föremålssamlingar.

Efter detta vidtog det vanliga styrelsemötet.

Det gamla officersbostället på Andholmen, Råneå. Foto: Emma Pesula.

Ordförande Kjell Hansson, mitten och Lars Andersson t.h. guidade föreningens styrelse i hembygdsgården. Foto: Emma Pesula.

Linnea Larsson, Hedvig Berg, Lars Andersson och Kjell Hansson utanför huvudbyggnaden. Foto: Emma Pesula.

HERALDISKT – en nyckelfråga

Evert Eriksson har forskat lite kring stadsvapnens nycklar, både Nederluleå och Luleå stads. Vi har valt att publicera denna fina forskning och underlaget till denna finns att tillgå i hembygdsföreningens lokal.

Forskning och utredning avser gamla Luleå sockens och Luleå stads vapenbilders tillkomst och fastställelse, därtill också Luleå luftvärnsregementes standar och heraldiska vapen samt Luleå landstormsförenings fana.

Anledningen är ett besök av indier, varvid dessa i samband med middag på ett av stadens hotell frågat om betydelsen av Luleå stads vapen. Jag blev uppringd av en från Lv 7 deltagande kollega men kunde inte lämna något fullständigt svar. Föresatsen blev då att försöka utreda betydelsen av dessa heraldiska märken och vapenbilder. Resultat och sammanställning härav följer här.

Heraldiken bildades under korstågstiden varvid vapensköldar var riddarnas personliga igenkänningstecken, vapenskölden kom sedan att från 1200-talet användas för länder. De sköldar som sedan tillkom för städer och kommuner i Sverige lär ha börjat användas under 1500 - 1600 -talen.

Luleå sockens märke eller sigill -S:t Petri nyckel

Bilden t.v. som är hämtad ur skriften "Till sockensigillens historia" av Albert Nordberg, återfinnes som kalkmålning i Nederluleå kyrkas korvalv och föreställer aposteln Petrus. Beträffande tecknen i bilden är nyckeln till himmelriket Petrus mest välkända attribut. I sitt knä har han evangelieboken. Den tredubbla påvekronan (Tiaran) symboliserar att Petrus var den förste påven. Växtmotiven som förekommer i bakgrunden har sitt ursprung från Orienten och blev tidstypiska dekorationer.

Egentligen kunde man, beträffande bilden av S:t Petrus med nyckeln säga att han har himmelrikets nycklar (d v s 2 nycklar). Av förenklingsskäl förvandlar konsten ofta flera föremål av samma slag till ett. Uttrycket heter: "Jag skall giva dig himmelrikets nycklar", Matt 16:19. Två nycklar symboliserar syndaförlåtelse (dörren till himmelriket låses upp) och bannlysning (dörren låses igen).

Somliga påstår att nycklarna är Petrus "Attribut" och symboliserar förvaltande makt. I själva verket kan detta tolkas så, att även om Luleå gamla socken synbarligen endast haft och brukat en nyckel, så kunde ändå sägas att socknen haft två nycklar av den anledningen att konsten förvandlar flera föremål av samma slag till ett.

Sockensigillet

För Luleå gamla socken synes ha förekommit två nyckelsigill, det senare från 1708 (höger bild) där nyckelbladets utformning avviker från den ursprungliga sigillnyckeln (vänster bild) och kommer att likna dåvarande Luleå stads nycklar från 1621.

Sigillet ovan är använt sedan 1611. Någon säker uppgift på när det tillkommit är nu svårt att få fram. Enligt uppgift från fil kand A C Bonnier har hon stött på sockensigillet i brev från 1445, vilket forntidsforskaren Peringskiöld återgett i Monumenta Ullerakarensia - när allmogen i Luleå lovar betala en årlig tribut till domkyrkan som tack för att pestfaran avvärijts, Bonnier hävdar att sockensigillet från början innehållit Petrusnyckeln.

Nyckeln till himmelriket kom också att bli Petrus vanligaste attribut, vilken för "LULENSIS" socken utsågs till dess sigill, eftersom det har samband med sockenkyrkans möjliga helgande åt aposteln Petrus.

En av 1700-talets resenärer, köpmannen och bruksledaren Abraham Abrahamsson Hulphers från Västerås, återger i sina böcker om gamla Västerbotten:

I Borgmästare Jac Ruths berättelse till Riks Råd Gref Dahlberg i Manufc. 1696, påstås at Luleå kyrkobyggnad bör räknas bland de första i orten, emedan här i Catolske tiden varit et Praelat Säte, och denna framför andra socknars kyrkor haft stora egor och förmoner, kostsamme prydnader och flere lämningar af forntidens minnesmärken. Andra hafva påstådt, at Kyrkobyggnaden skedt i XII Saeculo, at här varit Domkyrka, och S:t Petrus des Patron, o s v. Hvar den första Träd-kyrkan legat är nu obekant.

Anm. XII Saeculo betyder - "12:e århundradet" - och skulle således kyrkan varit uppförd på 1100-talet.

Förre statsheraldikern von Konow säger att riksarkivets heraldiska sektion icke har några andra antaganden än att Luleå sockensigill har samband med sockenkyrkans helgande åt aposteln Petrus.

Enligt Albert Nordbergs forskning antages att sockensigillet tillkommit när sockenkyrkan på 1490-talet av ärkebiskop Jacob Ulfsson invigdes som en "Peterskyrka". Härtill kan tilläggas, som tidigare nämnts, att Bonnier stött på sockensigillet i brev från 1445.

Nederluleå kommuns vapenbild

Trots att Luleå socken existerat från kanske 1100-talet, så lyckades man inte skaffa sig någon heraldisk vapenbild före Luleå stad.

I protokoll fört med Nederluleå kommunalfullmäktige 27 dec 1951 säges, att man hos Riksheraldikerämbetet begärt och erhållit förslag till vapenbild.

Glädjande är väl att nyckeln kom att likna den som förekommer i de medeltida kalkmålningarna i Nederluleå kyrka.

Riksheraldikerämbetets förslag till vapen fastställdes av Kungl Maj:t den 7 mars 1952 - "I blått fält en nyckel, på vardera sidan åtföljd av ett klöverblad, allt av silver".

Man har också frångått tecknen ("kulorna") som finns på vardera sidan av gamla sockensigillet.

I samband med kommunens inkorporerande med Luleå stad 1969 förlorade vapnet (sigillet) sitt rättsskydd och får därefter fritt användas.

Luleå stads "märke" eller sigill

Luleå Stads sigill tillskapades med utgångspunkt från moderförsamlingens sockensigill vid stadens grundläggning. I dess "fundationsbrev" den 12 juli 1621 säges:

- Därest efter de och framdeles, såsom uti andre städer brukeligt är, deras fällte domar, contracter, fullmakter, pass och andre certificater måste med Stadsens insigile bekräfta, därföre gifve vi dem till Stadsens märke, uti deras stads Signete till att föra och bruka två Nycklar, den ene uppåt och den andre nedföre vändandes -

Härtill skriver förre stadsarkivarien Scheffer i vapenbok för landskap, län och städer: - "detta torde väl tolkas som två lodrätt ställda nycklar. Redan från början tycks emellertid staden ha i sköld fört nycklarna korslagda och med axen åt höger. Denna trehundraåriga hävd ansåg man böra bestå".

Var nycklarnas ax vända åt höger från början? Kanske förekom också en tid

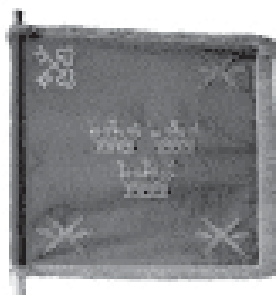
Luleå stads vapen, med fält i silver, två blå nycklar i kors, den vänstra störtad (axet vänt neråt)

dessas nycklar lodrätt ställda, men i varje fall inte längre än till 1634 vid riksens ständers beslut, där sigillbilden har två korslagda nycklar. Av vilken anledning frångick man Luleå gamla sockens nyckelutformning? Denna hade väl kunnat behållas när "nya staden" erhöll sin sigillbild.

Luleå stads vapen

Inte förrän den 11 dec 1942 fastställdes vapen för Luleå stad.

I oktober 1942 omtalar Norrbottens Kuriren: I skrivelse i oktober 1942 från Riksheraldikerämbetet till drätselkammaren i Luleå säges: En luftvärnsskär är för närvarande under uppsättning med namnet Luleå Luftvärnsskär. I likhet med övriga dylika kårer skall denna skär tilldelas ett standar. Enligt sedvanligt bruk och enligt Riksheraldikerämbetets bestämmande skall i övre inre hörnet av standaret föras Luleå stads vapen.

Lv 7 standar från 1942-10-23. Duken av ljus-blått siden, i mitten tre öppna kronor och i båda yttre samt inre nedre hörnen två korslagda kanoner med vingar av äkta gult silke. I övre inre hörnet Luleå vapenbild. Standaret överlämnades 6 juni 1943 av general Rosenblad.

Vapenbilden krönt med kunglig krona över två korslagda äldre kanonrör och två stiliserade vingar i guld, i mitten Luleå stads vapen.

Luleå landsstormsförenings fana fastställd 1937. Dukens vänstra del - Sveriges flagga, över denna tre öppna kronor i bredd på blått fält. Dukens högra del med stadens nycklar i blått på vitt fält.

Lv 7 som numera är regemente¹⁾ har även stadens nycklar i sitt heraldiska vapenemblem.

Drätselkammaren föreslog fullmäktige att för staden söka fastställelse åt de sedan mer än 300 år använda nycklarna.

Av Heraldikerämbetet år 1937 ritad och fastställd fana för dåvarande Luleå Landstormsförening har även stadens nycklar. Fanan som var en donation av direktör Rudolf Isaksson överlämnad av denne i juli 1939 till landstormsföreningens ordförande konsul Gustav Groth.

Senare har Luleå stad kompletterat stadsvapnet med en "murkrona" som icke är av Heraldikerämbetet fastställd. Gällande stadsvapen är 1942 års fastställda. Detta s.k. "stadsvapen" tillkom omkring 1948 genom arbetsledare Sven Byström som använt detta till märkning av Byggnadskontorets maskin- och fordonspark.

¹⁾ Kontakt under redaktionsarbetet med militärledning i Boden har gett följande. Sedan regementet år 1992 flyttades till Boden har det jämte fyra andra f.d. regementen från 1/7 2000 fått ingå som bataljon i ett bildat storregemente kallat Norrbottens Regemente I 19. Som en följd av det allra senaste försvarsbeslutet kommer under innevarande år även denna luftvärnsbataljon att läggas ned. (Red.-anm: TR)

Evert Eriksson t.h. överlämnade sitt forskningsmaterial till föreningen samt vapnet. Ordföranden Stig Bernhardsson tog emot gåvan.
Foto: Rolf Johansson.

Konsultationer

Riksarkivet/fstats heraldiker Jan von Konow.

Fil.kand A.C Bonnier och E Tommos.

Albert Nordberg - Petri nyckel i årsboken Norrbotten 1949.

Samling till beskrivning över Norrland, 5:e samlingen av A.A. Hulphers.

Norrbottens Kuriren 1942.

Scheffer - Svensk vapenbok för landskap, län och städer 1967.

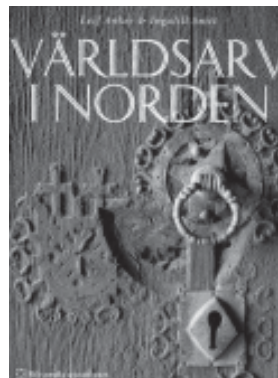

Vid Norrbottens Hembygdsförbunds årsmöte i Murjek representerades föreningen av Ingrid Yttling, Kjell Lundholm, Stig Bernhardsson och Mats Nordström. Bakom kameran: Rolf Johansson som även deltog på årsmötet.

Världsarvsfrågor

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) är ansvarig tillsynsmyndighet för våra svenska världsarv. Brevledes ställde jag tre frågor till RAÄ 18/10 -04 och erhöll en dryg månad senare inte helt förväntade nej-svar per telefon på alla tre från Birgitta Hoberg.

1) RAÄ har inte prospekt över vårt senaste världsarv, Grimetons Radiostation nära Varberg men med global räckvidd. Min fråga var föranledd av att Varbergs turistbyrå inte alls har svarat på mitt önskemål, vilket i sin tur var föranlett bl.a. av att jag var telegrafist under militärlivet. Enligt RAÄ måste man nog söka information via nätet hos Länsstyrelsen i Hallands län.

2) Nederluleå kyrka *har inte lämnats utanför vårt världsarv*, vilket till och från påstås inom vår hembygdsförening. Närmast föregående årsskrift hade en kortare anmälan av boken "Nederluleå kyrka" av Barbro Flodin, utgiven av RAÄ, 1998, där följande står att läsa: "Nederluleå kyrka har behållit sin prägel och sin ställning genom århundradena och framstår som den främsta kulturhistoriska byggnaden i Övre Norrland, sedan 1966 tillsammans med omgivande Gammelstads kyrkstad uppförd på listan över våra världsarv" (sid. 178).

Vårt att citera - till yttermera visso - är Svenska Unescorådets skriftserie nr 4, 2000, - Konvention om skydd för världens kultur- och naturarv": "Gammelstads kyrkstad, 11 km norr om Luleå stad, upptogs på världsarvslistan i december 1996. Världsarvsområdet omfattar den medeltida stenkyrkan omgiven av Sveriges största bevarade kyrkstad, borgarkvarteren med anor från 1600-talet, offentliga byggnader och delar av den yngre permanenta bebyggelsen" (sid. 62).

3) RAÄ har f.n. inga planer på att ge ut en kompletterande del 2 till Leif Ankers och Ingalill Snittstora, rikt illustrerade praktvolym "VÄRLDSARV I NORDEN", som ju utgjort underlag för vår förenings givande nordiska världsarvsresor. Inte mindre än nio nordiska världsarv har tillkommit efter nämnda bok. Island med ärevärdiga tingsplatsen Thingvellir är en traditionell part i det nordiska sällskapet. Norge har också under år 2004 utökat med Vega-skärgården utanför Helgelands-kusten i inte alltför avlägsna Trøndelags fylke. Det danska renässansslottet Kronborg, inlistat redan år 2000 är ett attraktivt besöksmål som den rätta lokaliteten för Shakespeares väl mest kända drama "Hamlet". Sammallahdenmäki (Mossviksberget) inlistat år 2000 blev ju jämte övriga finländska världsarv föremål för vår förenings studiebesök för några år sedan. Men de flesta nya arv har tillkommit i Sverige under åren 1998-2004, Karlskrona örlogsvarv. Höga kustens landhöjningsområde, Södra Ölands odlingslandskap, Falun med koppargruvan med omnejd, samt redan nämnda Grimetons Radiostation.

Sammantaget rör det sig om nio nya världsarv efter publiceringen av nämnd handbok. Bokens karta i dess ursprungliga skick återger faktiskt de baltiska staterna, vars resp. huvudstad har ett världsarv att presentera.

Denna summerande översikt avser jag som en vädjan till Riksantikvarieämbetet att i samverkan med övriga nordiska nationer följa upp den tidigare utgåvan med en kompletterande andra volym om nordiska världsarv.

Tage Ranängen

Byabönen

Även i år har Bengt Johansson hörsammat vädjan och bidragit med följande lärdomsrika men även bygdeförankrade artikel, baserad på hans tidigare forskning och intervjuer.

Så här stämningsfullt kanske det var när byabönen pågick. På bilden ligger uppslagen Gustav II Adolfs bibel från 1616

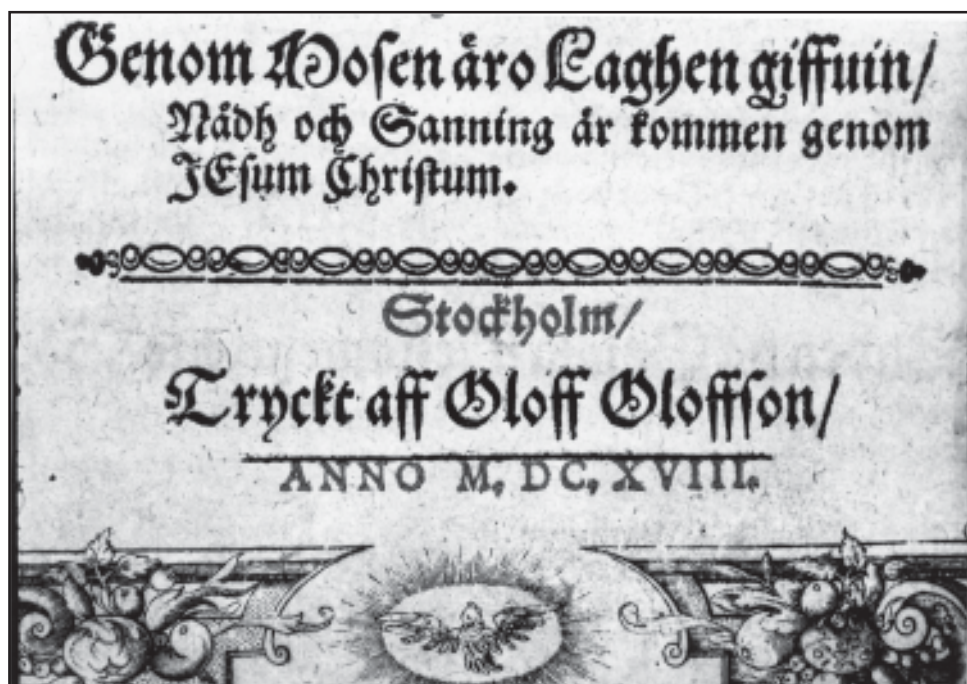
Sedvänjan med s.k byaböner utvecklades förmodligen efter den omvälvande religionsreformationen på 1500-talet. Det instiftades då på kyrkans initiativ en lag om kyrkoplikt, samt åtgärder för att överbrygga de stora geografiska avstånden inom norrländska församlingar. Lagen som tillkännagavs år 1576 anbefallde i paragraf 20 menigheten, att under sön- och helgdagar på sin hemort komma samman hos någon läskunnig person till gemensam gudstjänst. Härvid skulle läsning ur bibeln med bön och psalmsång förekomma, samt en viss undervisning av ungdomar med åtföljande förhör i religiösa frågor. För dem som uteblev från dessa sammankomster och för dem som kunde läsa men var motvilliga att deltaga stadgades straffsatser i form av böter. Bötessumman – 3 öre!! torde emellertid ha ansetts ganska hög med tanke på att den ungefärligen motsvarade lönen för ett normalt dagsverke.

I ett protokoll från första biskopsvisitationen i Råneå 1654 kan man läsa hur kyrkolagen i stort utformades.

De som bodde inom en mils avstånd från kyrkan måste således närvara där vid gudstjänst varje söndag samt vid alla årliga fest- och högtidsdagar. Boende 1-2 mil från kyrkan skulle infinna sig varannan söndag, och likaledes på tre mils avstånd, var tredje söndag vid alla fest- och högtidsdagar när årstid och väglag så tillät. Om någon vid denna tid försummade sin förpliktelse, bötade hon första gången 1 daler och andra gången 2 daler silvermynt, vilket därefter utökades med 1 daler för varje försummat gudstjänstbesök.

Förutom detta tillfogades också att särskild "byaläsning" skulle hållas av hemmavarande husfolk under samma tid på dagen som gudstjänst pågick i kyrkan, samt med de skrifter som "pastor och Consistorii" utsett och förordnat. Det tillkom därvid pastor och sexmän att övervaka och lagföra dem som inte åttlydde föreskrifterna. Frånvaro från gudstjänst godtogs enligt rättsprotokoll vid sjukdom, menföre, brist på hemhjälp, skötsel av små barn samt övervakning av eldbrand.

Att kyrkoplikten också noggrant övervakades kan man konstatera när man läser diverse domslut från 1600-talet. Vid något tillfälle angavs den "myndige" bonden Mats Jonsson från Alvik för att han varit frånvarande från gudstjänsten. Till sitt försvar antydde han då, att han vid tiden varit på resa avlägset i skärgården och därför inte kunnat besöka kyrkan. Samtidigt uppgav han att flera av hans husfolk deltagit i hans ställe. Mats granne som själv hållit söndagsbön i byn genmälde då, att Mats vid tillfället rest in till den nya staden och att han blivit förhindrad att delta i gudstjänsten. Till straff för sin försumlighet ålades Mats att erlægga 1 daler samt till de fattiga 2 skål korn. Dessutom uppmanades han att fortsättningsvis flitigare besöka Guds hus.

1618 utkom Gustav II Adolfs bibel som har samma text som Gustav Vasas bibel men annan typografi. Man ville göra bibeln mer tillgänglig och översiktlig. Man införde en konsekvent versindelning och bibelböckerna fick den ordning vi är vana vid. Texten sattes i olika storlekar, "typgrader", och man hade sex kolumner på varje sida.

En liten inblick kan man också få ifråga om vilken litteratur som förutom ”den heliga skriften” och psalmboken nyttjades vid byabönerna.

Vid 1674 års häradsting”. .*pålades Peer Isaksson i Alvik att tillställa heela byen den Postillan, som dee af hans swärfader kiöpt hade, hele byen till godo, och sökte han sin granne Mats Jönsson om dett, som på bokens kiöp nu kan restera, bäst han vill.*

Byabönerna var tydligen allmänt förekommande i övre Norrland under 16- 17- 1800-talen. Då biskop Olaus Kiörning visiterade Lule socken 1764 hörde han ”*med fägnad. att folket i det avlägsnaste byar kommo samman och förrätta sin gudstjänst med sång, läsande i Postillan samt böner, så före som efter middagen. De hålla noga akt att inget söndagsarbete företages, samt att i alla byar om lördagskvällen hålles bön uti vilken Christeliga nit de uppmuntras och förmanas att fortfara*”

Som lokal för byabönerna nyttjades i allmänhet något större rum i respektive gård, som regel köket. Ibland iakttog man seden från sockenkyrkan med manfolks- respektive kvinnofolkssida. Uppgiften att hålla lokal fördelades i turordning mellan hushållen, och uppgiften att fungera som värd kunde variera tidsmässigt. Förutom de kollektiva byabönerna förekom även interna husandakter i hemmen, då husfar eller husmor läste bibeltexter för familjekretsen. Men ibland så var det kanske svårt att i en ansvarstyngd miljö helt kunna koncentrera sig på ”ordet”. Då kunde det uppstå oväntade förvecklingar i budskapet. Det berättas t.ex. om en bonde i Rosvik som när han läste dagens bibelcitат plötsligt kom att tänka på sina vardagliga rutiner och lydelsen blev sålunda:

”Då upphov Herren sin röst och sade:

- Gå nö å djeiv hästn, Johānes! (Pitemål)

- *Gå nu och ge hästen, Johannes!*

Vid en annan liknande situation i byn Alvik läste man högt ur bibeln då plötsligt en besökande grannfru blev skrämmd av gårdshunden och resultatet blev sålunda:

- Åt jer fil redd för in litn dönjwolp!

- *Inte är du väl rädd för en liten dyngvalp! (Lulemål)*

Under 1800-talet förändrades de yttre formerna i byabönen. Dels genom att de tillkomna byaskolorna nu kunde bereda lämplig plats för verksamheten, dels genom att gudstjänsttvånget bortföll då man inte längre beivrade överträdelser mot den forna kyrkolagen. En inre förnyelse kom genom väckelserörelsen och det s.k ”Nyläseriet”. Väckelsens ledare var ofta enkla allmogemän, ibland just sådana som tidigare varit föreläsare på byaböner.

Dessa män verkade nu för att inlemma en modifierad form av byabön i sin verksamhet. Genom konventikelpakatet var det ju fram till 1858 förbjudet att samlas till gudstjänst om inte prästen deltog. Undantag gällde då för byabön, på grund av dess speciella karaktär. När väckelsens ledare åtalades i rätten för brott mot konventikelpakatet försvarade man sig med att man samlat folk på avsatt tid för byabön, som ju var tillåten.

"Postillan" som företeelse betecknade under medeltiden en "till ett bibelstycke fogad förklaring", inledd med orden: "Post i' lla ver'ba tex'tus" - Därav namnet. På senare tid och fram till 1800-talet så har Postillan rätt och slätt presenterats som allmänna predikosamlingar med utläggningar om bibeltexter. Den främsta protestantiska varianten är "D:r Martin Luthers kyrkopostilla" av år 1527. Postillan jämte reformationsbibelns svenska översättning 1540 torde, kan man förmoda, ha representerat en försvarlig penninginvestering på sin tid, även för kyrkligt bruk. Men med den snabbt utvecklade tryckerikonsten blev varianterna säkerligen snart tillgängliga även som grundmaterial för lekmanabruk.

Dr. Martin Luther.

Gustav Vasa ålade alla församlingar att köpa ett exemplar av den nya bibeln. Priset var tre mark, vilket motsvarar en oxe eller 1000 tegel. Gustav Vasas bibel är idag en av våra mest eftersökta bokliga rariteter. Man räknar med att det kan finnas cirka 120 exemplar kvar.

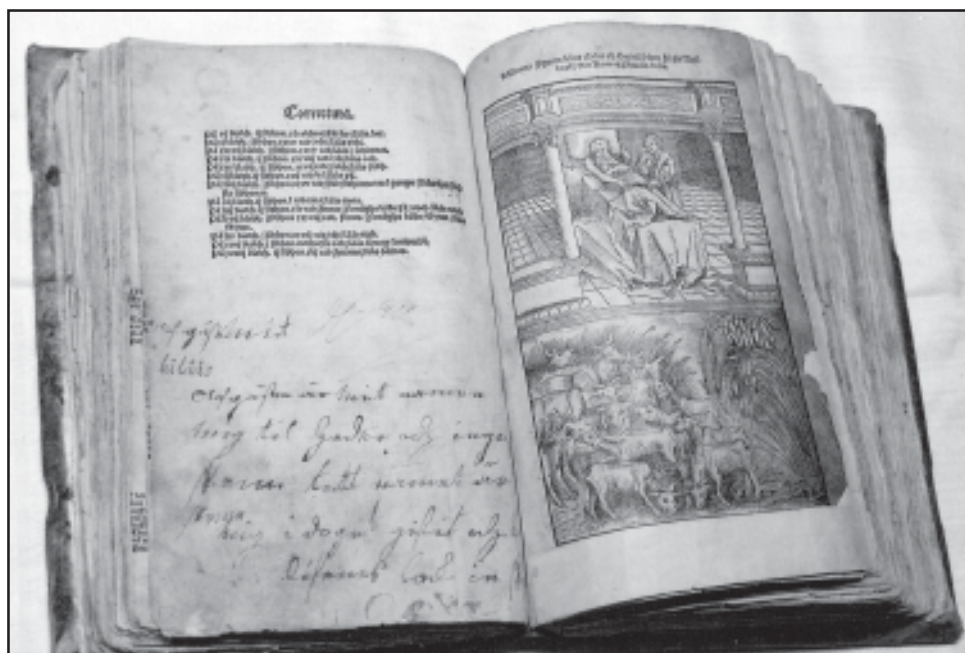
I Alviks by nyttjades skolan som bönsal. Vi ett tillfälle omkring 1888 skänkte bygdens son, 1: ste lantmätaren J.E. Nyström en orgel till församlingen. Gåvan kom som en fullständig överraskning och uppenbarades i skolan en söndagsmorgon när byborna samlats till bön. Instrumentet blev snabbt accepterat och flitigt använt eftersom "bönprästen" Agust Olsson själv kunde spela. Han levde mellan åren 1860 och 1942. Bland övriga bönpräster som verkade i Alvik var först och främst den förres far Olof Jönsson 1821-1893 från nr 23 "Ol-Jörns eller "Bånd" – en ännu alltjämt framstående musikersläkt. Vidare kan nämnas Johan Petter Åström i Rågholmen nr 20 1837-1903 samt Isak Thurfjell från nr 16 "Täol" 1847 - 1913. I Långnäs förrättades byabönen av Nils Petter Lindström och August Lindkvist som de sista byabönernas förkunnare.

I denna väckelsens renässanstid fick bönestunderna ofta karaktär av frälsningsmöten, vilka leddes av predikanter och kringresande förkunnare, s.k. ”kolportörer”.

Verksamheten fortsatte i Alviks by till omkring 1907 då DUF bildades. I grannbyn Antnäs avtog böneverksamheten omkring 1925, medan man i Ersnäs by utlyste byaböner ännu in på 1950-talet.

Källor:

- 1) A. Nordberg. En gammal Norrbottensbygd, anteckningar till Luleå sockens historia del 2 sid 552-555.
- 2) Egna forskningar och intervjuer

Gustaf II Adolfs Bibel tryckt år 1615 med tillhörande illustrationsdel av titelsida. Bokens ägare: Ingvar Åström, Alvik

På tal om gamla biblar

I detta sammanhang när vi berättar om biblar kan det även nämnas lite kring den s.k. Silverbibeln som tillhör en av Sveriges och världens främsta bokskatter. Texten är från Lars Munkhammars kortfattade sammanställning.

Silverbibeln, Codex argenteus (egentligen "Silverboken") är Sveriges dyrbaraste bokskatt och en av världens mest berömda handskrifter. Den är ingen fullständig bibel, utan en nedteckning av de fyra evangelierna, ett evangelarium, på gotiskt språk. Översättningen från grekiska till gotiska gjordes på 300-talet av den gotiske biskopen Wulfila, som också konstruerade det gotiska alfabetet. Silverbibeln är förmodligen skriven i Ravenna under östgoternas härskartid, och möjligen just för deras kung Theoderik den store, i början av 500-talet.

Den är skriven på tunt purpurfärgat pergament av mycket hög kvalitet med guld- och silverbläck. Silverskriften dominerar och har också givit upphov till benämningen "silverboken", "codex argenteus". Den skrevs som en praktbok, vilket kan vara svårt att genast inse idag. Förmodligen var den ursprungligen inbunden i ett praktband som var prytt med pärlor och ädelstenar. Silverbibelns text är ett av de äldsta och mest omfattande av alla idag bevarade dokument på gotiskt språk.

Silverbibeln var känd på 1500-talet, då den fanns i ett benediktinkloster i Werden i Ruhrområdet. Den övergick före år 1600 i kejsar Rudolf II:s ägo, och fanns i Prag när svenskarna stormade staden 1648. Som svenskt krigsbyte kom den till Stockholm och införlivades med drottning Kristinas bibliotek. Efter drottningens abdikation övergick den till en av hennes bibliotekarier, Isaac Vossius, som förde den till Holland. Därifrån köptes den av rikskanslern (och universitetskanslern) Magnus Gabriel De la Gardie, som 1669 skänkte den till Uppsala universitet.

Ett av de 187 bevarade bladen.

En läsbar sida med hjälp av ny teknik.

Nu är Björnsbyboken på gång

Björnsby byamän anordnade under våren 2004 en välbesökt utställning i Byagården, mycket välbesökt av folk som har sina rötter i Björnsbyn. Skärmarna med bilder speglade ett tvärsnitt av byns historia och de människor som bodde på de gamla fastigheterna, namn som Böning, Svidja, Malis och Isak mötte besökarna.

Arbetet med Björnsbyns byahistoria kom lite blygsamt igång för ett tiotal år sedan med ett tiotal intresserade björnsbybor. Själva utställningen var tänkt som en första del, och utställningen blev klar under våren 2004 och hade föregåtts av två års insamlingsarbete. Björnsbyn har en gammal historia daterad från stenåldern. I byn finns en gammal stenåldersbosättning.

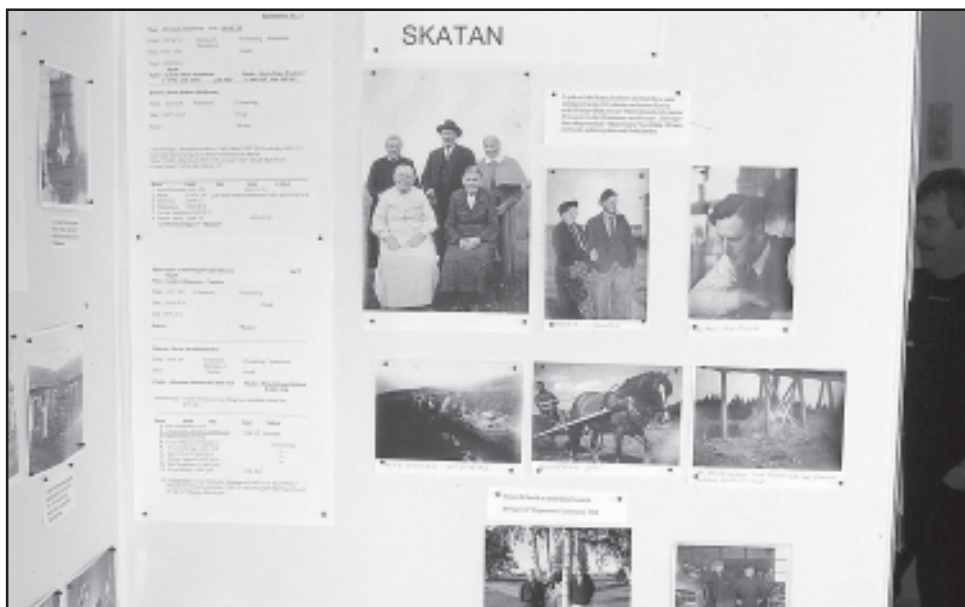
Birger Sundström, byålderman, är den drivande kraften bakom Björnsbyns historia och hoppas att man kommer igång på allvar den närmaste tiden, och nämner en vision.

- Gamla Åkern, en stenåldersbosättning som vi har här i Björnsbyn skulle jag vilja se förverkligad som ett litet naturreservat, säger Birger Sundström. Den är i alla fall den första kända bosättningen i Björnsbyn och blev utgrävd på 1920-talet. Vi har blivit lovade att utveckla detta, avslutar Birger.

Text och foto: Rolf Johansson.

Många av besökarna tog sig ordentligt med tid att studera samtliga bildskärmar. Efter rundvandringen fanns kaffe med dopp att avnjuta i trevlig samvaro med intresserade bybor och utsocknes.

Ett avsnitt från alla skärmar som fanns utställda, mycket informativt och uttömmande. Utställningen byggde både på bilder och en noggrann släktgenomgång på de olika ursprungshemmanen.

Björnsby byamän hade en gång i tiden Svartö Laxfiske. I dag kallas platsen "Playa Plannja" och där huserar numera koksverket och den nya hamnen - Victoriahamnen.

Utåtriktat om nordiska världsarv

Efter framfört önskemål från Föreningen Nordens Luleåavdelning gästade Tage Ranängen denna förening med en rikt bildbeledsagad föreläsning om nordiska världsarv den 27 sept. 2004.

Efter ett övergripande svep över de 23 nordiska arven, inklusive årets nykomling Island med den gamla tingsplatsen Thingvellir, blev fokus på de fem finländska, Petäjävesi kyrka, Verla, Sveaborg, Sammallahdenmäki och Rauma. Dessa arv besöktes av en stor busslast av medlemmar från Nederluleå hembygdsförening år 2000. Denna del av föreläsningen rekapitulerade och levandegjorde Anna-Lisa Svanströms och Thorild Jordungs fylliga och fina reserapport i vår årsskrift 2001.

Fr.v. Kyllikki Kenttä och Jan-Erik Åhman, ordf. för Luleå-Norden i samspråk med gästande Tage Ranängen. Foto: Emma Pesula

Innehållsförteckning

Resa i Eyvind Johnsons fotspår	4
<i>Stig Bernhardsson</i>	
Smedsbyn - en tillbakablick	12
<i>Anita Hauptmann</i>	
Handarbetsutställning	14
<i>Thorild Jordung</i>	
Styrelsemöte i Råneå	18
<i>Utdrag från protokoll</i>	
Heraldiskt - en nyckelfråga	20
<i>Evert Eriksson</i>	
Världsarvsfrågor	25
<i>Tage Ranängen</i>	
Byabönen	26
<i>Bengt Johansson</i>	
Nu är Björsbyboken på gång	32
<i>Rolf Johansson</i>	
Utåtriktat om nordiska världsarv	34
<i>Tage Ranängen</i>	

Vill Du bli medlem!

Vi är en aktiv hembygdsförening med många järn i elden. Vi deltar tillsammans med Hägnan och Världsarvet i Gammelstad i deras många aktiviteter som midsommarfirandet på Hägnan, Persmäss, marknader och mycket annat. Som medlem har du tillgång till en omfattande studieverksamhet och reseverksamhet som föreningen själv anordnar.

Du har även möjlighet att delta i visningsstugans guidningar under sommarhalvårets helger.

I medlemsavgiften på **80 kr/år** ingår även denna årsskrift.

Sätt in på postgiro **6 15 30-2** och skriv "ny medlem".

Välkommen!

Omslagets baksida: Hembygdsföreningens fönster mot Gamla Hamngatan - och världen. Foto: Rolf Johansson.

Redaktionskommitté:

*Rolf Johansson, redaktör, Tage Ranängen, Karl-Otto Hansson,
Stig Bernhardsson, Hans Havo och Thorild Jordung.
ISSN: 1650-5727*

